

Pěstujeme a tvarujeme • bonsaje

92

Kamila Skálová

- druhy pro začínající pěstitele
- nákup, umístění a úprava rostlin
- základní pěstební podmínky
- rady ověřené dlouhou praxí

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Kamila Skálová

Pěstujeme a tvarujeme bonsaje

Vydala Grada Publishing, a.s.,
U Průhonu 22, Praha 7,
obchod@grada.cz, www.grada.cz,
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
jako svou 3138. publikaci

Odpovědná redaktorka Daniela Karlovcová, Michala Benešová

Sazba Artedit s.r.o., Praha

Fotografie na obálce Kamila Skálová

Fotografie v barevné příloze Kamila Skálová

Ilustrace Kamila Skálová

Počet stran 84 a 16 stran barevné přílohy

První vydání, Praha 2008

Vytiskl Rodomax-Print, s.r.o.

Rezecká 1164, Nové Město n. Metují

© Grada Publishing, a.s., 2008

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2008

*Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami
nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.*

ISBN 978-80-247-1691-6 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-6437-5 (elektronická verze ve formátu PDF)

© Grada Publishing, a.s. 2011

Úvod	7
1. Výběr rostlin vhodných pro pěstování jako bonsaj	10
1.1 Rozdělení bonsají podle typu dřeviny	10
1.1.1 Jehličnaté dřeviny	10
1.1.2 Listnaté dřeviny	11
1.2 Rozdělení bonsají podle výšky	11
1.3 Rozdělení bonsají podle nároků na prostředí	12
2. Symbolika rostlin	13
3. Klasifikace pěstebních stylů	16
4. Získávání rostlin	25
4.1 Nákupem	25
4.2 Vlastním množením	25
4.2.1 Generativně – výsevem semen	25
4.2.2 Vegetativně – namnožením části mateční rostliny	26
5. Sazení a přesazování	32
5.1 Vlastní přesazování	32
5.2 Pěstební substráty	34
5.3 Bonsajové misky	35
5.4 Úprava a osázení povrchu	37
6. Umístění bonsají	39
7. Ošetřování bonsají	41
7.1 Nářadí	41
7.2 Zálivka	42
7.3 Hnojení	43
7.4 Zazimování	44

8. Choroby a škůdci bonsají	46
9. Tvarování bonsají	48
9.1 Kompoziční záměr	48
9.1.1 Kmen.	49
9.1.2 Větve.	49
9.1.3 Kořenové náběhy	51
9.1.4 Borka.	52
9.2 Metody tvarování bonsají	52
9.2.1 Řez a průřez	52
9.2.2 Tvarování pomocí drátu	55
9.2.3 Zaštipování pupenů a odstraňování mladých výhonů.	57
9.2.4 Stříhání listů	58
9.3 Oprava špatných proporcí bonsaje	58
9.3.1 Zesílení kmene	58
9.3.2 Doplnění chybějících větví	59
9.3.3 Ohnutí silných větví	60
10. Příklady jednotlivých druhů	61
10.1 Bytové bonsaje	61
10.2 Venkovní bonsaje	64
Použitá literatura	81
Rejstřík latinských názvů rostlin	82
Rejstřík českých názvů rostlin.	83

Úvod

Bonsai je staré tradiční odvětví zahradního umění východní Asie, které se od počátku minulého století rychle rozšiřuje téměř po celém světě. Doslovný překlad („bon“ – plochá miska, podnos, „sai“ – rostlina, kultura) znamená rostlina – strom pěstovaný na ploché misce. Přestože bonsaje dosahují pouze výšky cca 8–120 cm, mají podobu a všechny vlastnosti stromů rostoucích ve volné přírodě. Místem vzniku tohoto umění je Čína, kde bonsaje známe pod pojmem penjing. V literatuře jsou zmínky o tom, že již před třemi tisíci lety se zde objevovaly kameny na plochých mísách. Tyto kameny představovaly například posvátné hory nebo významné krajinné scenérie, které vynikaly svou krásou. Postupně se k těmto kamenům začaly vysazovat tvarované stromky (později se začaly pěstovat samostatně) nebo i přidávat keře, voda, písek a jiné doplňky. Jejich pečlivým sestavováním vznikaly celé krajinné scenérie. Bonsaje se nejčastěji umísťovaly na otevřené verandy a dvorky domů a tvořily tak přechod mezi zahradou a interiérem. Do domu byly přenášeny při slavnostních příležitostech. Například kvetoucí stromek býval podnětem k přátelským setkáním nebo inspirací k psaní esejů a básní. Při tvorbě bonsajů hrál velkou roli princip miniaturizace, který byl obdivován v umění, řemeslech i v životě. Miniaturní stromek v misce byl jakýmsi zdrojem životní energie, symbolem dlouhého života a ochráncem před neblahými vlivy.

Od svých nejranějších začátků byly bonsaje uměním čínských vzdělanců, kteří je vytvořili za účelem sebekultivace – rozvoje charakteru a k vytříbení smyslu pro estetično. Postupně se však stávalo záležitostí i těch nejchudších obyvatel měst. Umění tvorby bonsajů sdílí stejné filosofické základy s čínským uměním zahrad, malířstvím a poesíí. Všechny tyto formy umění hrály v čínské kultuře podobnou úlohu. Jedna druhou značně ovlivňovaly a žádnou z nich nelze chápat izolovaně od ostatních. Slavní básníci popisovali bonsaje ve svých dílech, malby umělců ukazovaly, jak jsou bonsaje přinášeny do císařského paláce jako hold císaři, o bonsajích se zpívaly balady nebo bývaly věnovány jako dary váženým osobám.

V 6.–10. století přejímalo Japonsko vyspělou čínskou vzdělanost a pěstování bonsajů převzalo již jako vytříbený žánr zahradního umění. Zpočátku byly bonsaje pěstovány na císařském dvoře a v buddhistických kláštích. Japoncům se pak v průběhu let podařilo vytvořit osobité umělecké odvětví odpovídající jejich estetickým a filosofickým názorům. Staré bonsaje patří k rodinným pokladům a dědí se z generace na generaci.

Kresba z počátku 17. století popisující bonsaj z borovice

Dlouhou dobu byla tvorba bonsajů omezována bezpočtem přísných pravidel, v jejichž důsledku si byla mnohá díla podobná. Později vedla popularizace k příliš násilnému ohýbání kmenů a nepřirozenému tvarování bonsajů. V poslední době se začíná prosazovat elegance tvarů a přirozenost rostlin.

Porovnáme-li japonské bonsaje a čínské penjingy, lze obecně říci, že čínské penjingy jsou pěstovány ve větších a hlubších mísách a je u nich kladen větší důraz na přirozený ohyb kmene a jeho sílu. Větve jsou vedeny více v horizontálních liniích, provádí se méně zásahů při tvarování. Oceňována je jejich starobylost a přirozenost.

První zprávy o existenci bonsajů pronikly do Evropy už v 16. století. Bonsaje popsali portugalská misionáři, kteří se v Japonsku zajímali o umění zahrad. Poprvé byly předvedeny na výstavě v Paříži v roce 1889 a později, roku 1909, i v Londýně. Obliba jejich pěstování se pak začala rychle šířit nejen Evropou, ale i Spojenými státy a Austrálií.

V 18. století se zvláště v Japonsku rozšířilo pěstování kvetoucích bonsajů (rhododendrony, azalky, kamélie, vistárie, jabloně, sakury, granátová jablka, chryzantémy), jejichž pěstování vyžaduje zvláštní techniky. Stalo se tak zvykem, aby kvetly k Novému roku a předznamenávaly přicházející jaro. V 19. století se začaly pěstovat miniaturní bonsaje vysoké přibližně šest až osm centimetrů. Byly nacházeny například v okapech starých chrámů, kam vítr navál semínka a prach.

Moderní tvorba bonsají vyjadřuje umělcovo vlastní cítění a plně odráží jeho osobnost. Souvisí to i s různorodostí, která charakterizuje současný život s širokým rozsahem uměleckého vkusu. Velký vliv má rozvoj moderní techniky, používání inovovaných nástrojů a náradí, nových druhů rostlin i kamenů. Velký sortiment typů misek také umožňuje lepší umělcovo vyjádření.

Bonsaje mohou být velice dostupným zkrášlením našeho bydlení, obohacením každodenního života kontaktem s přírodou a pocitem sounáležitosti s ní nebo také velkým pomocníkem k dosažení klidu, harmonie a poznání estetických a etických hodnot. Při jejich vytváření pochopíme opravdový smysl pojmů přitlumená elegance, náhodná nedokonalost, zdánlivá strohost, neuspěchanost a tak dále. Pěstování bonsají určitě přispěje k našemu duševnímu klidu a stane se stálou inspirací a potěšením.

Pro začátečníka je nejen nutné přečíst si příručky o bonsajích a sbírat zkušenosti na výstavách, ale především pozorovat přírodu a doslova se naučit s ní splývat.

1. Výběr rostlin vhodných pro pěstování jako bonsaj

Při výběru rostlin vhodných pro pěstování jako bonsaj máme k dispozici buď dřeviny dosahující rozměrů běžných v přírodě, nebo jejich zakrslé formy. Tyto formy si zachovávají malé rozměry a stěsnaný růst i ve volné půdě bez pěstitelských zásahů. Jsou vhodné především pro tvorbu miniaturních a malých bonsajů, protože u nich dříve dosáhneme podoby starého stromu.

Při rozhodování jaký druh dřevin zvolit musíme přihlížet k jejich specifickým vlastnostem, například přizpůsobivosti k častému řezu a seřezávání mladých výhonů, schopnosti rychle po řezu obrůstat a dobře snášet značné zkracování kořenů, růst v omezeném prostoru misky (miska se v létě může vlivem slunečního záření snadno přehřívat a lehce tak dochází k přesychání zeminy a celého kořenového balu, v zimě naopak k namrzání kořenů) apod. Velkou roli hraje při naší volbě okrasná hodnota dřevin. V úvahu musíme brát také nestejnou schopnost jednotlivých druhů rostlin dožít se vysokého věku.

1.1 Rozdělení bonsajů podle typu dřeviny

1.1.1 Jehličnaté dřeviny

Předností jehličnanů je fakt, že jejich estetická hodnota zůstává po celý rok stejná. Obecně lze říci, že dáváme přednost stromům, které mají krátké jehlice a kompaktnější tvar. Můžeme také vybírat z řady zakrslých forem jednotlivých druhů. Naše domácí borovice lesní (*Pinus silvestris*) je výbornou jehličinou zvláště pro začátečníky. Má pěkný habitus, výborně snáší růst v omezeném prostoru a je tolerantní k přeschnutí. Prodává se také v celé řadě kompaktních a zakrslé rostoucích forem. Z dalších borovic jsou vhodné borovice osinatá (*Pinus aristata*), borovice černá (*Pinus nigra*), borovice kleč (*Pinus mugo*) nebo borovice tuhá (*Pinus rigida*). V Japonsku jsou nejoblíbenější borovice drobnokvětá (*Pinus parviflora*), borovice hustokvětá (*Pinus densiflora*) a borovice Thunbergova (*Pinus thunbergii*). Z různých druhů jalovců se pro bonsaje hodí především jalovec čínský (*Juniperus chinensis*), jalovec Sargentův (*Juniperus sargentii*) nebo jalovec tuhý (*Juniperus rigida*), dále pak tisy, kryptomerie, cypřišky, tsugy a celá řada jejich zakrslých forem. Dobrým jehličnanem pro bonsaj je modřín opadavý (*Larix decidua*). Výborně se tvaruje, má dobrou regenerační schopnost a snese přeschnutí.

1.1.2 Listnaté dřeviny

Oproti jehličnanům mění listnaté dřeviny svůj vzhled v souladu s ročním obdobím. Zjara se obsypávají pupeny, na jaře i na podzim mění listy barvu od odstínů žluté, zelené až po červenou. V době kvetení jsou „listnáče“ zvýrazněny květy různých barev a na podzim se stávají velice atraktivními pro své plody. Když v zimě opadá listí, objeví se křivky stářím pokroucených větví, tvar kmene s rozpraskanou borkou i celková silueta stromu.

Mezi nejoblíbenější bonsajové listnaté dřeviny patří japonské javory a jejich kultivary. Drobné listy těchto stromků často mění barvu, především na podzim mají překrásné zbarvení. Pěstuje se javor dlanitolistý (*Acer palmatum*), javor japonský (*Acer japonicum*), drobnolistý nebo hustě zavětvený javor Buergerův (*Acer buergerianum*). Tyto javory výborně splňují všechny požadavky pro pěstování jako bonsaj. Z amerických javorů se jim podobá javor okrouhlolistý (*Acer circinatum*).

V Japonsku a Číně je často pěstován jilm drobnolistý (*Ulmus parvifolia*, obr. 79), jehož velkou předností jsou malé lístečky, husté zavětvení a schopnost snášet průběžné sestřihávání a rychlé obrůstání. Pro krásné květy na neolistěných křivolakých větvích jsou ceněny třešně a švestky, jinany jsou obdivovány pro kmen s krásnou borkou, pěnišníky pro barevnou záplavu květů, jabloně pro své plody atd.

Z dřevin rostoucích u nás je vhodný habr, jilm, lípa, buk, bříza, jabloň, hloh, jeřáb, skalník, zimoztráz, hlohyně, dub, hrušeň, kdoulovec nebo akát.

1.2 Rozdělení bonsají podle výšky

- 1/ Miniaturní – dorůstající do výšky 8 cm
(mohou být přenášeny na jednom prstu)
 - dorůstající do výšky 8–15 cm
(mohou být přenášeny na dlani)
- 2/ Malé – dorůstající do výšky 15–20 cm
(mohou být přenášeny jednou rukou)
- 3/ Střední – dorůstající do výšky 20–60 cm
(mohou být přenášeny jednou osobou)
- 4/ Velké – dorůstající do výšky 60–100 cm
(mohou být přenášeny dvěma osobami)

Miniaturní bonsaje jsou velice náročné na pěstování a především na zálivku. Pro tuto kategorii jsou vhodné rostliny s drobnými listy a jehlicemi, hustě zavětvěné a pomalu rostoucí. Velikost misky se přibližuje velikosti náprstku nebo poloviny vlašského ořechu. Důležité je, aby malé listy nebo jehlice, velikost nádoby a výška rostliny byly navzájem vyvážené. Krásnou bonsaj můžeme v případě miniaturních a malých bonsajů vytvořit již za tři až šest let.

Nejčastěji pěstované jsou bonsaje střední velikosti. Zde můžeme vybírat z mnoha druhů, kultivarů a forem dřevin.

Mistrovská díla patří většinou do kategorie velkých bonsajů a mimořádně se u nich toleruje výška až do 120 cm.

1.3 Rozdělení bonsajů podle nároků na prostředí

Venkovní – v našich podmínkách přežívají venku celé vegetační období.

Bytové – pocházejí obvykle z tropů a bývají pěstovány v bytě nebo v teplém skleníku.

Bonsaje pocházející hlavně ze subtropů – v zimním období vyžadují ochranu před mrazem ve studeném skleníku nebo v podobných prostorách, v létě mohou být umístěny venku.

Dalším dělicím znakem může být hlavní okrasný prvek (tzn. období, kdy jsou nejkrásnější). Sakury jsou nejkrásnější v době květu, javory svým podzimním zbarvením listů, jabloně svými plody, buky při rašení atd.

Bonsaje můžeme také rozlišovat podle fáze jejich tvarování: mají-li již konečný tvar nebo budou-li ještě tvarovány.

2. Symbolika rostlin

Země východní Asie jsou známé láskou a hlubokým filosofickým, etickým a estetickým vztahem k přírodě. Stromy a květiny zde mají svou symboliku, která se uplatňuje i v oblasti tvorby bonsají.

Příklady symboliky některých rostlin:

Borovice

Ve východoasijských státech panuje doslova kult borovice, který se projevuje nejen v umění bonsají, ale i v malířství, poezii, ikebaně či dekoru. Protože je stálezelená, představuje symbol věčného života. Roste na skalách, odolává větru a nepohodě, symbolizuje sílu, odolnost a vitalitu. Bývá spojována s představou vzdělance v pozdním věku, a tím i se stářím, moudrostí a odolností. Je symbolem manželské lásky, oddanosti a věrnosti, která vytrvá až do pozdního věku, protože jehlice u mnohých borovic opadávají ve dvojicích. Při pohledu na starou borovici je oceňován pokroucený drsný kmen, vystouplé pevné kořeny, které mohou rostlinu držet například nad propastí, a také elegantní tvar větví. V malířství se zobrazuje jako starý pokroucený silný strom překonávající mnohé nepřízně přírody. Je výrazem mužského principu jang a vitální síly čchi.

Slivoň

Je symbolem návratu jara, nového života, naděje, vitality, kultivovanosti a vznešenosti. Mladé, křehké a jemně vonící květy se objevují na drsných, černých a ještě neolistěných větvích brzy na jaře a často musejí bojovat s pozdními mrazíky. Kontrast krásných něžných květů a hrubých větví reprezentuje harmonické spojení ženského prvku jing a mužského jang, což je ve východní filosofii výjimečné. Pokroucený kmen bývá přirovnáván ke draku a větve k pařátům krkavce. Starý a zohýbaný kmen dříve také symbolizoval moudrost stáří a osobní statečnost. V Číně i Japonsku slivoň představovala ženskou krásu a mladé dívky měly být čisté a vznešené stejně jako její květ.

Rozkvetlé stromky a větvičky slivoní jsou v Japonsku dodnes obvyklým novoročním dárkem přinášejícím štěstí a pohodu, jsou častým námětem malířů a bývají opěvovány v mnoha básních.

Javor

Jemné, něžné i elegantní listy japonských javorů jsou symbolem podzimu. Na jaře můžeme obdivovat rašící pupeny, od léta do podzimu měnící se

barvu listů, která přechází od různých odstínů růžové, žluté až po červenou. V zimě oceňujeme křivky hustých větvíček a jemnost a ušlechtilost kmene.

Vrba

Pro svůj půvab (větvě chvějící se při sebemenším vánku a svěží listy) patří k oblíbeným jarním bonsajím. Je životaschopná a přináší štěstí, chrání proti zlým duchům. Je vysazována před dům, aby se rodina, která v něm žije, rozrůstala právě jako tento strom. Vrba je obdivována především pro ladný ohyb krásných jemných větví.

Bambus

Je uctívanou rostlinou vzdělců. Ztělesňuje kultivovanost ducha i zevnějšku. Patří mezi čtveřici urozených rostlin, která je zastoupena slivoní, chryzantémou, borovicí a právě bambusem. Staří Číňané obdivovali linii kmene a jeho pohyb ve větru. Je symbolem vznešenosti, oddanosti, ušlechtilosti a dokonalosti muže. Staré čínské přísloví říká: „Bez masa člověk hubne, bez bambusu pozbývá ušlechtilosti.“

Pivoňka

Dřevitá pivoňka *Paeonia suffruticosa* byla ve staré Číně považována za královnu květin. Představovala symbol bohatství, vznešenosti, úspěchu a naděje pro mnoho potomků. Byla nazývána květinou dvaceti dnů (doba, po kterou kvete) a spojována s koncem jara. Bývala nezbytnou ozdobou klášterních zahrad.

Kamélie

Tato rostlina je nazvána po brněnském jezuitovi Kamelovi. Bývala vysazována kolem chrámů, protože dle pověstí dokáže být ve spojení s bohy. V soukromých domech přinášela spíše smutek. Její rozkvetlý květ náhle upadá podobně, jako hlava bojovníka v poli. Nesměla se nosit na návštěvy nemocných a nevysazovala se kolem cest, protože by ublížila poutníkům.

Broskvoň

Přináší štěstí a zahání zlo, chrání před negativními vlivy. Tato moc bývala přisuzována dřevu broskvoně a jejím plodům. Zelená vrba a rozkvetlé broskvoně jsou symbolem ctnosti nevěsty. Dle staré mytologie rostla obrovská broskvoň hned vedle brány do světa duchů.

Kosatec

Je oblíbeným námětem malířů. Líbezně voní a je symbolem čistoty, nevinnosti a cudnosti. Jeho listy jsou podobné meči a když se na podzim začnou ohýbat, věští to brzký příchod zimy.

Chryzantéma

Je nazývána růží východu, chryzantéma žluté barvy (barvy císařů) bývala symbolem císařské rodiny. Prostí lidé nesměli nosit oděvy této barvy a ani barva střech nesměla být žlutá. Bílá chryzantéma byla jako rostlina rostoucí vysoko v horách symbolem ticha v ústraní a pomíjivosti lidské existence. Chryzantéma je považována za silnou květinu, která kvete jako poslední a odolává prvním podzimním mrazům. Má velkou vitální sílu a vyzařuje klid a důstojnost, stejně jako vysoké hory. Je ceněna pro krásný květ, silný stvol, který unese velké květy, a pro neobvyklý tvar listů.

Borovice s ponechaným džinem

3. Klasifikace pěstebních stylů

Pěstební styly jsou jakýmsi předlohami, které berou za základ rostlinu rostoucí v přírodě, v přirozeném prostředí, a zdůrazňují přitom nějaký její výrazný vzhledový znak. Vyvíjely se dlouho a každý začátečník by si je měl prostudovat.

Jednotlivé druhy stromů a keřů mají své charakteristické znaky, které by nás měly při výběru stylu inspirovat – například rozpraskaný pokroucený kmen dubu, jemné převislé větve vrby, záplava barevných podzimních plodů jabloně atd.

Styl přímý

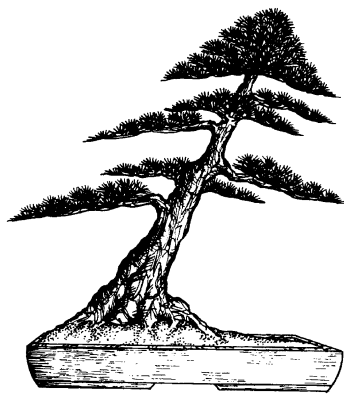
Styl přímý, svislý (CHOKKAN), obr. 1

Představuje velký, vysoký strom rostoucí v dobrých podmínkách ve volné krajině s dostatkem prostoru a vláhy, chráněný před větrem. Působí majestátním dojmem, jako statný, silný strom s vlastní individualitou. Bonsaje pěstované v tomto stylu mají jednoduchý rovný kmen, pravidelně a kuželovitě se zužující nahoru. Větve by měly být rovnoměrně rozloženy do všech stran a mají vytvářet pravidelnou korunu. Ty, které směřují dopředu a dozadu, jsou relativně kratší. Silné povrchové kořeny rostou do všech čtyř směrů a pevně ukotvují stromek v půdě. Pro tento styl použijeme jednoduchou mělkou obdélníkovou misku. Vhodnými dřevinami jsou například lípa, javor, buk či smrk.

Styl šikmý (SHAKAN), obr. 2

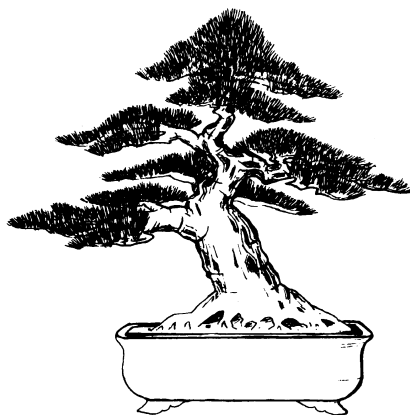
Kmen je do jisté míry pokroucený a naklání se na jednu stranu. Jedna z větví je zřetelně dominantní, může být na libovolné straně, pokroucená nebo skloněná dolů. Povrchové kořeny jsou podstatně výraznější na opačné straně, než na kterou je strom nakloněn, a vytvářejí tak vizuální stabilitu a rovnováhu k nakloněné části v opačném směru. I tento styl stromu nejlépe vynikne v dosti mělké nádobě. Pozorovateli připomíná úctyhodný silný strom rostoucí na horském svahu divoké přírody nebo u vody.

Styl šikmý

Styl nepřímý vztyčený (MOYOGI), obr. 3

Tento styl je nejpobulárnější a je typický zvláště pro borovice a jalovce. Kmen se směrem nahoru stáčí vyrovnaným obloukem a svisle pokračuje až do vrcholu stromku. Větvě jsou nasazené střídavě, ale ne již tak pravidelně jako u předcházejícího stylu, olistění je řidší. Některé povrchové kořeny mohou vyvolávat dojem, jako by byly z půdy vytaženy. Miska bývá hlubší než u stylu SHAKAN. Bonsaj pěstovaná v tomto stylu představuje strom bojující s drsnými přírodními podmínkami (borovice, dub, jalovec).

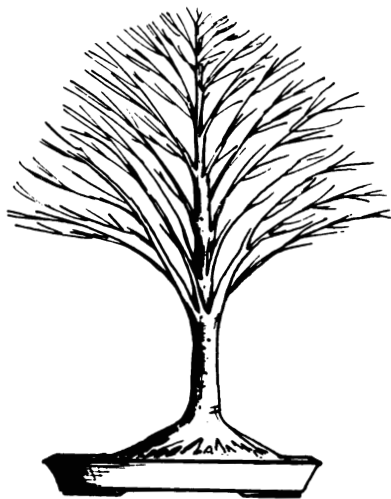
Styl nepřímý vztyčený

*Kaskáda***Kaskáda (KENGAI), obr. 4**

Představuje rostliny rostoucí na útesech skal, kterých se úporně drží a přepadávají po hraně útesů směrem dolů. Bonsaj přesahuje přes okraj nádoby až pod úroveň dna. V tomto případě užíváme hluboké hrnaté nebo kulaté misky stojící na podložce. Visí-li větve pouze přes okraj nádoby a nedosahují dna, jedná se o **polokaskádu**. Vhodnými dřevinami jsou azalka, borovice nebo jalovec.

Koště (HOKODACHI), obr. 5

Bonsaje pěstované v tomto stylu se přirovnávají ke koštěti stojícímu na ruce. Připomínají obraz stromu stojícího samostatně ve volné přírodě, který má rovný kmen a jehož větve začínají vějířovitě vyrůstat ze stejné výšky. Jemné a hustě obrostlé větvičky rostou všechny směrem vzhůru. Klasickou dřevinou pro tento styl je zelkova, ale z našich dřevin můžeme použít například i habr nebo jilm.

Styl koště

Literátský styl (BUNJIN), obr. 6

Tento nejmladší elegantní styl je umělecky nejnáročnější. Existuje mimo hlavní proud tvorby bonsají a je expresionistickým vyjádřením odhalujícím umělcovu osobnost, temperament, pocity a pohled na svět.

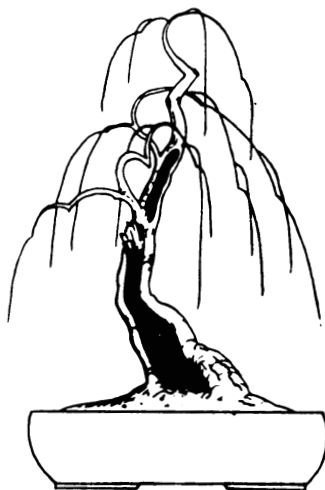
Pro literátský styl je nezbytná velká zručnost a jedinečný umělecký cit. Celý strom se skládá z několika jednoduchých linií a každá z nich je esteticky velmi působivá. Stromy tohoto stylu se vyznačují lyrickou schopností zkratky, se kterou se setkáme v poezii, zachycují lidského ducha. Charakteristická je štíhlost kmene ve srovnání s výškou stromu. Bonsaje nejsou nikdy rozvětvené dole a koruně chybí bohatost. Pro celkový tvar a výraz zůstává jen to nezbytné. Nároky tohoto stylu splňuje kupříkladu borovice, hloh nebo modřín.

Literátský styl

Převislý styl (SHIDARE-ZUKURI), obr. 7

Předlohou tohoto stylu by mohla být stará smuteční vrba s pokřiveným vykotlaným kmenem naklánějícím se nad hladinu rybníka. Bonsaj má pak dlouhé tenké větve převisle spadající dolů. Koruna je široce rozložená. Vhodnými dřevinami jsou vrby, vísťárky, břízy, tamaryšky, převislé formy habrů a buků atd.

Převislý styl